

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

У статті проведено аналіз співробітництва митних органів з іншими міжнародними органами, з'ясовано співвідношення понять митного співробітництва та партнерства, надано власне визначення співробітництва митних органів та його основних ознак.

Ключові слова: митні органи, співробітництво, партнерство, міжнародні митні органи.

Комзюк Володимир Трохимович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

На сьогодні досить активного суспільного та державного значення набуло реформування митних органів України. Передумовою такого реформування стало прагнення України вступити до Європейського Союзу, що вимагає приведення норм національного законодавства у відповідність до міжнародно-правових стандартів. Важливим у цьому напрямі є налагодження взаємодії митних органів з іншими міжнародними установами, організаціями, міжнародними союзами та митними органами інших держав. Крім того, налагодження взаємодії обумовлене спільністю функцій, завдань, принципів діяльності митних органів, веденням митної статистики тощо. Встановлення ефективної взаємодії сприятиме налагодженню механізму діяльності митних органів на території України.

Дослідження міжнародної взаємодії митних органів на сьогодні є досить актуальним та зумовлене досить широким колом питань, серед яких варто відзначити те, що перетин товарів, транспортних засобів та інших предметів має міжнародний характер, а отже, для попередження їх незаконного здійснення потрібно налагоджувати міжнародне співробітництво держав у цій сфері. Окремі аспекти міжнародної взаємодії митних органів розглядали такі вітчизняні й зарубіжні вчені як Є. В. Додін, Б. А. Кормич, В. І. Лісовський, А. В. Мазур, Л. М. Марков, В. С. Михайлов, В. В. Мицик, Д. В. Приймаченко, К. К. Сандровський та ін. Незважаючи на значну кількість наукових праць

у цій сфері, проблеми міжнародної взаємодії у діяльності митних органів залишаються малодослідженими й потребують додаткового вивчення.

Відтак мета статті полягає у з'ясуванні сутності та значення міжнародного співробітництва у діяльності митних органів. Відповідно до цієї мети у статті вирішуються наступні завдання: з'ясовується зміст поняття міжнародної взаємодії, здійснюється співвідношення понять взаємодії та партнерства, визначаються основні завдання та принципи міжнародного митного співробітництва.

Переходячи до безпосереднього розгляду міжнародної взаємодії митних органів, варто зазначити, що сьогодні у міжнародному праві поняття міжнародної взаємодії порівнюють із міжнародним співробітництвом, партнерством. Як зазначає Л. П. Гардоцький, співробітництво означає цілеспрямовану і постійну, спільну і узгоджену, широку за масштабами і різноманітну за формами та напрямками діяльність компетентних правоохоронних органів, яка стосується загальних інтересів держав, що співробітничать, і спрямована на досягнення єдиних цілей у боротьбі зі злочинністю [1, с. 62]. Тому дослідження взаємодії митних органів України з митними органами зарубіжних країн, ми вважаємо, за можливе розглядати саме через співробітництво.

Міжнародне митне співробітництво, як зазначає у своїй статті О. В. Вотченікова, найчастіше визначають як один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у розв'язанні митних

питань на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. Таке визначення поняття залишає поза увагою змістовну сутність міжнародного митного співробітництва. Автор вважає, що міжнародне митне співробітництво повинне ґрунтуватися на засадах сучасного партнерського підходу. Партнерські відносини передбачають укладання довгострокових зобов'язань, що забезпечують збереження взаємин у майбутньому, а також наявність спільної інформації, ризику та винагороди. Партнерському підходу у міждержавній митній справі притаманні рівноправність між представниками держав (митними установами) та певною мірою їх інтеграція [2, с. 20–21]. Проте, ми вважаємо, що співробітництво не можна зводити до партнерства. Партнерство, на наше суб'єктивне переконання, по-перше, є поняттям більш вузьким, ніж співробітництво та включає в себе здійснення взаємодії у певному, конкретно вираженому напрямі державно-правового регулювання, а по-друге, сам термін партнерство походить від слова партнер, партнер у чомусь, у якійсь спільній діяльності, а тому може означати рівність партнерів у їх правовому статусі: правах, обов'язках та відповідальності. Таким чином, на нашу думку, партнерство між державами виникає між юридично рівними у політичному, економічному, соціальному та іншому становищі країн, а той час, як співробітництво виникає і між політично та економічно не рівними державами з метою надання правової, соціальної, економічної допомоги країні, що його потребує чи країні, економіка

якої тільки розвивається. Отже, ми знову приходимо до висновку, що митну взаємодію потрібно розглядати саме через співробітництво держав у цій галузі.

Митне співробітництво було предметом дисертаційного дослідження С. М. Перепьолкіна, який міжнародне митне співробітництво зводив до впорядкування та розвитку різноманітних видів міжнародних митних відносин, присвячених, як правило, питанням: спрощення та гармонізації митних процедур; упровадження сучасних митних інформаційних систем та обміну на їх основі статистичною інформацією; боротьби з митними правопорушеннями; розвитку потенціалу національних митних адміністрацій; гармонізації та уніфікації національних митно-правових систем на основі єдиних міжнародних стандартів; створення митних союзів та ін. При цьому міжнародне митне співробітництво, як вважає автор, можна розглядати в таких аспектах: а) як один із типів міжнародних відносин, що виникають і розвиваються між рівноправними суб'єктами міжнародного права на недискримінаційних засадах; б) як один із принципів міжнародного спілкування у сфері міжнародних митних і пов'язаних з ними відносин (економічних, торговельних тощо) та зміст цих відносин; в) як організаційний процес, що відбувається між державами; г) як діяльність уповноважених державних органів, як правило, митних органів; д) як правовий обов'язок держав незалежно від відмінностей у їх політичних, економічних і соціальних системах; е) як загальносистемний

інститут міжнародного митного права [3, с. 7]. Загалом ми погоджуємося з висловленим міркуванням, але не з усіма його аспектами. Наприклад, не погоджуємося із тим, що митне співробітництво виникає і розвивається між рівноправними суб'єктами міжнародного права на недискримінаційних засадах. Про обґрунтування своєї позиції ми говорили вище. Хочемо лише ще раз наголосити на тому, що виникнення взаємодії між рівноправними суб'єктами-державами потрібно характеризувати як партнерство.

Не можна погодитись також із визначенням митного співробітництва як правового обов'язку держав незалежно від відмінностей у їх політичних, економічних і соціальних системах. Співробітництво не можна зводити до правового обов'язку, адже таке положення суперечить самій суті співробітництва. Тобто співробітництво – це добровільне волевиявлення держави у митних чи будь-яких інших правовідносин. Держава може самостійно вирішувати вступати чи не вступати у відповідну митну організацію, підписувати чи відмовитися від підписання того чи іншого міжнародно-правового договору. Примушування до підписання чи висловлення погроз державі при підписання міжнародного договору можна кваліфікувати як втручання у її незалежність, порушення її суверенітету та самостійності. Такі дії також суперечать і загальновизнаним принципам міжнародного права. У свою чергу, поняття обов'язок означає обов'язкове виконання чогось, вчинення відповідних дій, що у вищенаведеній ситуації порушує

принцип незалежності країни у своїх діях. Таким чином, співробітництво не можна розглядати як правовий обов'язок держав. Іншим питанням є ситуація коли держава погодилась на співробітництво, підписала відповідний міжнародний договір чи приєдналась до міжнародної конвенції і не виконує передбачені цим договором чи конвенцією приписи, тобто не виконує свої обов'язки щодо виконання договору чи конвенції на своїй території та не надає допомоги учасникам договору, то така держава повинна нести передбачену міжнародними правовими актами відповідальність.

На основі зазначеного вище наведемо власне визначення міжнародного митного співробітництва як специфічного та взаємного виду діяльності митних органів України із митними органами іноземних держав та міжнародними митними організаціями у митній сфері, що характеризується здійсненням узгоджених та скоординованих дій двох та більше держав у відповідних правових формах та з використанням необхідних методів діяльності, а також спрямоване на досягнення рівноваги у митно-правовому регулюванні між державами, встановлення єдиного порядку надання міжнародно-правової допомоги у митних питаннях, досягнення поставлених перед митними органами держав спільних завдань, яким є забезпечення нормального функціонування митних органів, запобігання порушення митних правил перетину через державний кордон, виявлення та припинення контрабанди. Таким чином, виділимо основні ознаки, які

характеризують міжнародну взаємодію: 1) діяльність двох та більше країн, міжнародних організацій, окремих митних органів іноземних держав; 2) діяльність носить характер спільних, узгоджених та скоординованих дій; 3) виражається у відповідних правових формах та методах діяльності; 4) спрямована на досягнення спільного для держав-учасниць завдань та мети.

Будь-яке правове явище, яке існує у державі, передбачає виконання поставлених перед собою завдань та досягнення мети свого існування у суспільстві. Не виключенням є і митне співробітництво держав. Щодо нас, то основним завданням міжнародного митного співробітництва є приведення норм національного законодавства до міжнародно-правових норм, імплементація норм міжнародного права у сфері регулювання митних правовідносин у національне законодавство, забезпечення нормального функціонування митних органів, запобігання порушення митних правил перетину через державний кордон, виявлення та припинення контрабанди. Крім того, основним завданням налагодження митного співробітництва України з іншими державами є прагнення України до вступу та набуття статусу рівноправного учасника ряду міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, Світова Організація Торгівлі тощо.

Не менш важливим є врахування принципів міжнародного митного співробітництва. Так, під принципами митного співробітництва слід розуміти ті основні (головні) засади, на яких повинна базуватися вся система митної взаємодії митних органів

України з митними органами зарубіжних держав та митними міжнародними організаціями. Основними принципами митного співробітництва можна назвати: 1) розвиток дружніх відносин митних органів України із митними органами інших країн; 2) забезпечення неухильного дотримання власного законодавства, суверенного права держави у митних відносинах; 3) принцип становлення нового міжнародного правопорядку у митних відносинах та при здійсненні митного регулювання; 4) забезпечення постійної та зростаючої взаємної допомоги при здійсненні митного регулювання та митної діяльності; 5) принцип незалежності; 6) сприяння подолання розриву у правових актах, що регулюють митну діяльність між промислово розвиненими країнами та країнами, що розвиваються з метою зміцнення країн, що розвиваються 7) вдосконалення механізму міжнародного митного співробітництва шляхом прийняття спільних актів, рішень, проведень спільних конференцій, інших заходів щодо розробки нормативно-правових актів у цій сфері, проведенні спільних операцій щодо виявлення правопорушень у митній сфері тощо.

На шляху до налагодження правового співробітництва між митними органами України було прийнято ряд правових актів у сфері міжнародного співробітництва. Крім того, адміністративно-правове забезпечення міжнародної взаємодії митних органів здійснюється на основі відповідних нормативно-правових актів. Так, за часи своєї незалежності Україна приєдналась до ряду

міжнародних договорів та конвенцій у сфері митного права. Наприклад, Л. В. Деркач зазначає, що Україна взяла курс на зміцнення зв'язків із митними службами інших держав має стабільний характер. Про активність на цьому важливому напрямку свідчить перелік низки країн. Такі угоди, зокрема підписано з Грузією, Чеською Республікою, Республікою Азербайджан, Фінляндією, Французькою Республікою підписання угод про взаємну допомогу з митними структурами або урядами, Китайською Народною Республікою, зі Сполученим Королівством Великобританії і Північної Ірландії. Досягнуто домовленостей щодо поріднення окремих українських митниць з митними установами Австрії, Бельгії, ФРН. Зміцнюються зв'язки із митними службами сусідніх держав: Росії, Білорусії, Польщі, Угорщини, Словаччини, Молдови, Румунії [4, с. 328]. Таким чином, взаємодію митних органів із міжнародними органами та організаціями доцільно розглядати, здійснюючи аналіз нормативно-правових актів у цій сфері. Розглянемо історичний розвиток налагодження адміністративно-правової взаємодії митних органів з іншими митними установами та організаціями іноземних держав.

15 липня 1994 року в Україні набула чинності Конвенція МДП 1975 року згідно з Законом України «Про участь України у міжнародній конвенції з міжнародних перевезень вантажів із застосуванням книжки МДП» від 15.07.1994 № 117/94-ВР, відповідно до якої Україна погодилась про участь України у Митній

конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП [5].

Важливими міжнародними актами, які наблизили Україну до країн СНД та інших держав світу, є ряд двосторонніх міжвідомчих угод, а саме: Протокол про порядок взаємодії митних служб держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав при перевезенні спеціальних вантажів та продукції військового призначення від 08.10.1999 року [6], Протокол між Державною митною службою України та Державним митним комітетом Російської Федерації про впорядкування переміщення через українсько-російський державний кордон алкогольних і тютюнових виробів (набрав чинності 28.06.1997) [7], Протокол між Державною митною службою України та Державним митним комітетом Російської Федерації щодо організації обміну інформацією про товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України і Російської Федерації (для України набув чинності 05.06.2002 р.) [8], Протокол про порядок взаємодії Державної митної служби України й Державного митного комітету Республіки Білорусь при зіставленні даних митної статистики торгівлі між Україною і Республікою Білорусь (набрав чинності 12.03.2002 р.) [9] тощо.

Досить важливими також є: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісламської Республіки Іран про взаємну допомогу в митних справах [10], Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про взаємодопомогу в митних справах (набрала чинності 23.12.201)

[11], Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Грецької Республіки про співробітництво в митних справах (набрала чинності 09.08.2001) [12], Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Ліванської Республіки про співробітництво в митних справах [13] тощо.

Таким чином, можемо зробити висновок, що сьогодні Україна здійснює досить активні та цілеспрямовані дії для приведення у відповідність норм національного митного права до міжнародно-правових стандартів шляхом вступу у міжнародні конвенції, що регулюють діяльність митниці, укладення міжнародно-правових договорів, що визначають основні та найбільш загальні положення митно-правового регулювання, обміну інформацією та здійснення спільних заходів для реалізації митної політики держав у життя. Крім того, враховуючи те, що на сьогодні Україна є учасницею досить великої кількості міжнародних угод та договорів, це, в свою чергу, спонукає законодавчу та виконавчу влади здійснювати реформування митної системи, запроваджувати новітні форми, методи правової діяльності, а також втілювати нові форми інформаційного та організаційного співробітництва між державами СНД та іншими іноземними спільнотами.

Список використаних джерел:

1. Гардоцкий Л. П. Международное сотрудничество по уголовным делам / Л. П. Гардоцкий // Законность. – 1979. – № 6. – С. 61-63.
2. Вотченікова О. В. Міжнародне митне співробітництво як стратегічний

напрям макроекономічного розвитку України // О. В. Вотченікова // Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. пр. Вип. 32 / Голов. ред. О. О. Шубін. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – 426 с.

3. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав / С. М. Перепьолкін : автореф. Дис. ... канд. юрид. наук. : спеціальність 12.00.11 – Міжнародне право. – Х., 2009. – 23 с.

4. Деркач Л. В. Українська митниця : вчора, сьогодні, завтра / Деркач Л. В. Українська. – 2-ге вид., доп. – К. : Книга, 2000. – 544 с.

5. Про участь України у міжнародній конвенції з міжнародних перевезень вантажів із застосуванням книжки МДП: Закон України від 15.07.1994 № 117/94-ВР // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. – № 4. – Книга 2. – Стаття 1003.

6. Протокол про порядок взаємодії митних служб держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав при перевезенні спеціальних вантажів та продукції військового призначення: затвердж. Постановою Кабету Міністрів України від 17 лютого 2000 р. N 337 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 7. – Ст. 281.

7. Протокол між Державною митною службою України та Державним митним комітетом Російської Федерації про впорядкування переміщення через українсько-російський державний кордон алкогольних і тютюнових виробів від 28.05.1997 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 55. – Ст. 1848.

8. Протокол між Державною митною службою України та Державним митним комітетом Російської Федерації щодо організації обміну інформацією про товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України і Російської Федерації від 05.06.2002 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 34. – Ст. 2308.

9. Протокол про порядок взаємодії Державної митної служби України й Державного митного комітету Республіки Білорусь при зіставленні даних митної статистики торгівлі між Україною і Республікою Білорусь від 12.03.2002 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 55. – Ст. 1849.

10. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісламської Республіки Іран про взаємну допомогу в митних справах : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2002 № 588 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 22. – Ст. 1256.

11. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про взаємодопомогу в митних справах від 19.06.2000 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 56. – Ст. 1975.

12. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Грецької Республіки про співробітництво в митних справах від 06.11.2000 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 58. – Ст. 2057.

13. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Ліванської Республіки про співробітництво в митних справах від 08.07.2003 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 65. – Том 2. – Ст. 2698.

Комзюк В. Т. Сущность и значение международного сотрудничества в деятельности таможенных органов.

В статье осуществлен анализ сотрудничества таможенных органов с другими международными органами, характеризуется соотношение понятий таможенного сотрудничества и партнерства, дается собственное определение таможенного сотрудничества таможенных органов и определяются его основные признаки.

Ключевые слова: таможенные органы, сотрудничество, партнерство, международные таможенные органы.

Komzyuk V.T. The essence and importance of international cooperation in the activities of customs authorities.

In the article general consideration and analysis collaboration of custom organs is carried out with other international bodies, correlation of concepts of custom collaboration and partnership is carried out, own determination of custom collaboration of custom organs is given and determined him basic signs.

Keywords: custom organs, collaboration, partnership, international custom bodies.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2013